

Odnosi Beograda i Prištine i uloga opozicije u Srbiji

Uvod

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) je 31. januara 2020. u Beogradu okupio grupu predstavnika opozicionih stranaka u Srbiji, kako bi diskutovali o njihovoj mogućoj ulozi u eventualnom novom pregovaračkom procesu Beograda i Prištine, a u kontekstu najavljenog bojkota predstojećih parlamentarnih izbora. Učesnici su detaljno razgovarali o dijalogu Beograda i Prištine i mogućim rešenjima. Imajući u vidu složenost političke situacije u Srbiji i sve veću polarizaciju vladajućih i opozicionih partija, fokus debate je bio usmeren i na predstojeće parlamentarne izbore i moguće efekte najavljenog bojkota.

Predstavnici opozicije tvrdili su da aktuelna srpska vlada narušava slobodu medija, nezavisnost institucija i da ne poštuje demokratske norme i procedure, te da će stoga bojkotovati izbore. Nakon nekoliko krugova dijaloga uz podršku civilnog društva u Srbiji i nekoliko članova Evropskog parlamenta, većina predstavnika opozicije zaključila je da je bojkot izbora jedina opcija. Ako se bojkot desi, postavlja se pitanje kakav će biti uticaj i posledice ove trajno polarizovane situacije na dijalog Srbije i Kosova.

Okrugli sto je deo inicijative posvećene odnosima Beograda i Prištine koja se realizuje u saradnji i uz podršku švajcarskog Saveznog ministarstva spoljnih poslova. Predlozi i zaključci koji slede nisu nužno zasnovani na konsenzusu na okruglom stolu već samo predstavljaju mišljenje pojedinca ili više učesnika.

Stavovi opozicije o dijalogu i mogućim rešenjima

Predstavnici opozicije su kritikovali trenutno stanje dijaloga i način njegovog vođenja. te su izrazili različita mišljenja o mogućem rešavanju otvorenih pitanja između Srbije i Kosova. Većina učesnika zalagala se za neku vrstu dijaloga sa Kosovom. Oni se nisu protivili dijalogu, ali su, između ostalog, istakli i nedostatak inkluzivnosti u trenutnom procesu. Posebno su kritikovali činjenicu da parlament nije suštinski uključen u njega. Neki od učesnika su negodovali zbog odluke većine opozicije da bojkotuje poslednju sednicu parlamenta na kojoj je predsednik Srbije Aleksandar Vučić predstavio rezultate procesa. „Parlament bi trebalo da bude uključen u proces, ali trenutni bojkot institucija ne donosi ništa značajno i opozicija je propustila šansu da iznese svoje mišljenje o dijalogu.“ Drugi se nisu složili, tvrdeći da čak i ako bi opozicioni poslanici učestvovali u radu parlamenta, neće postojati nikakva dobit.

„Opozicija ima dve mogućnosti: ili da ne predstavlja prepreku vladi da reši ovo pitanje ili da ga iskoristi suprotstavljajući se dijalogu ili njegovim rezultatima“, rekao je jedan učesnik i dodao da bi vlada trebala da pronađe način da uključi opoziciju u proces. Mnogi su istakli da je novi kosovski premijer Aljbin Kurti obećao da će naći način da uključi kosovsku opoziciju u proces, i založili se da bi se tako nešto trebalo dogoditi i u Srbiji, ali izgleda da i vladajuća većina i delovi opozicije to izbegavaju. Jedan od učesnika je naglasio da je teško opoziciji da iznese svoje iskreno mišljenje o Kosovu, osim ukoliko je izrazito patriotsko/nacionalističko. Svaki glas opozicije koji ide u pravcu potencijalnog priznavanja Kosova napadaju provladini mediji kao i simpatizeri vladajuće elite na društvenim mrežama. U toj atmosferi, otvoreno izražavanje iskrenog mišljenja praktično predstavlja političku smrtnu kaznu.

Proces bi trebao da sadrži političku perspektivu, međutim nema ničeg sličnog na horizontu. Nedostatak jasne evropske perspektive za obe strane i nedovoljna pažnja EU i SAD oko kvaliteta demokratije u Srbiji još više pogoršavaju situaciju. „Pitanje Kosova održava ovu vladu na vlasti, te korupcija i slična pitanja nisu bitna za zapad. Čini se da su spremni da ih tolerišu“, naglasio je učesnik.

Mnogi učesnici su rekli da je trenutni proces dijaloga slab i da bi najproduktivniji pristup bio jak međunarodni angažman kao u Dejtonu 1995. Drugi su rekli da to nije realno, da se trenutni proces odvija korak po korak i da je ključno da sprovede ono što je dogovoreno. „Trebali bismo razgovarati o ceni nerešavanja problema za oba društva, jer Kosovo 2010. nije isto što i Kosovo 2020. i upravo tu bi trebali da nađemo odgovore o tome šta su ciljevi procesa“, rekla je jedna od učesnica.

Nekoliko učesnika je bilo zabrinuto da je problem u pristupu rešavanja pitanja statusa. Proces ne treba da se fokusira na vremenski okvir, već na suštinski okvir i korake za normalizaciju. „Uvek polazimo od pitanja statusa, i time se udaljavamo od rešenja“, rekao je govornik. Drugi govornik rekao je da pristup u Srbiji treba da se zasniva na sledećim tačkama: „1) Kosovo je naseljeno Albancima; 2) Kosovo je takođe srpsko jer tamo žive Srbi, postoje kulturni i verski spomenici, kao i srpska imovina; 3) Srbija u stvarnosti nema suverenitet nad Kosovom“. Dakle, „više nije pitanje hoće li Srbija priznati Kosovo, nego kada“. Govornik je rekao da je glavni problem nasleđe rata i da postoje žrtve o kojima strane u dijalogu nemaju jedinstveno mišljenje. „Dakle, mi se krećemo nekoj vrsti zatvorenog kruga i uvek se vraćamo pitanju statusa kao najvažnijem“. Nekoliko drugih učesnika složilo se da je nerealno očekivati da se pitanje statusa uskoro reši. Oni su naglasili da bi Srbija trebalo da prizna „sve osim *de facto* nezavisnosti“.

Tri govornika su se složili da Srbija ne može da zanemari svoj Ustav i Rezoluciju 1244 SB UN i da „svako rešenje mora biti u skladu sa tim dokumentima“. Međutim, rekli su da je realnije da pitanje Kosova neće biti rešeno i da Srbija neće ući u EU.

Mnogi su se založili za brzo rešenje, ali neki od njih su naglasili da društva nisu spremna da učine suštinske korake napred. Aleksandar Vučić i kosovski predsednik Hašim Tači složili su se oko podele, ali to nije prihvatilo stanovništvo. Drugi su tvrdili da je podela

Kosova jedino realno rešenje. „Nećemo ući u EU ako ne priznamo Kosovo i podela je jedini način da srpsko stanovništvo to prihvati.“

Jedan učesnik bio je posebno otvoren u vezi sa predsednika Vučića i sposobnosti EU da reši to pitanje: „Vučić nema volje dok Evropa ne zna šta da radi.“ Mnogi su takođe kritikovali opoziciju, ali nisu u mogućnosti da artikulišu koherentnu platformu koja bi se mogla uspešno nadmetati sa vladinim pristupom.

Predstojeći parlamentarni izbori, najavljeni bojkot i pitanje Kosova

Učesnici su takođe diskutovali najavljeni bojkot predstojećih parlamentarnih izbora u kontekstu kosovskog pitanja. Nekoliko učesnika, koji podržavaju bojkot, su istakli da bez sveukupne demokratizacije narod neće prihvatiti bilo kakav sporazum koji sklopi trenutna vladajuća elita. „Za svaku vrstu rešenja postoji potreba za slobodnim i poštenim izborima.“ Ideja bojkota je da Vučić i njegova vladajuća koalicija neće imati dovoljan legitimitet za donošenje ključnih odluka- Time se postavlja pitanje da li će bilo kakav sporazum koji on ili neko iz njegove elite potpišu biti legitiman i time značajan i trajan.

Nekoliko drugih govornika, koji su bili prilično kritični prema ideji bojkota, su rekli su da će, ukoliko opozicija ne bude u institucijama, vladajuća elita će i bez njih i dalje raditi ono što već radi. „Iluzija je da će ljudi opet izaći na ulice“, rekao je jedan učesnik. Drugi su se složili da će „ako oni (opozicija) odstupi, vladajuća elita imati prostora da radi sve što želi, uključujući sve u vezi pitanja Kosova“.

Malo njih je izrazilo očekivanje da će EU pozitivno reagovati na bojkot i ponašati se slično kao u slučaju Severne Makedonije. „Severna Makedonija je bila izuzetak,“ jedan učesnik se nije složio, „i EU i Zapad uopšte neće biti angažovani na takav način“. Predstavnici EU ne shvataju bojkot kao pristup, kao što su više puta isticali tokom dijaloga između vlade i opozicije gde su učestvovali kao posrednici. Stoga bi opozicija trebala imati barem zastupljenost u parlamentu, čak i ako bojkotuje plenarne sednice, naglasio je jedan od učesnika.

Jedan govornik je rekao da će verovatno da će bojkot dovesti do nestanka ove opozicije, kao što se to dogodilo na Kosovu 2008. godine, kada je Srbija gurnula lidere kosovskih Srba u bojkot izbora. Tada su se pojavili novi lideri i partije, i većina prethodnog rukovodstva Srba na Kosovu je postala politički beznačajna.

Učesnici

Balša Božović, predsednik Gradskog odbora Beograd, Demokratska stranka
Gordana Čomić, generalna sekretarka, Demokratska stranka
Vladimir Đurić, narodni poslanik, Stranka moderne Srbije
Marko Đurišić, narodni poslanik, Socijaldemokratska stranka
Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Pavle Grbović, zamenik predsednika, Pokret slobodnih građana
Marija Janjušević, narodna poslanica, Narodni pokret „Dveri“
Nada Lazić, narodna poslanica, Liga socijaldemokrata Vojvodina
Petar Miletić, član predsedništva, Pokret slobodnih građana
Igor Novaković, predstavnik u Srbiji, Savet za inkluzivno upravljanje
Jean-Luc Oesch, zamenik šefa misije, Ambasada Švajcarske u Srbiji
Sanda Rašković Ivić, potpredsednica Narodna stranka
Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Dobrica Veselinović, aktivista, Ne davimo Beograd
Janko Veselinović, predsednik, Pokret za preokret
Emma Quaedvlieg, savetnica za međunarodne odnose u Kabinetu gradonačelnika Šapca
Nebojša Zelenović, predsednik, Zajedno za Srbiju
Zoran Živković, predsednik, Nova stranka